

kat is meg kell nyernie, s ehhez kedvező lehetőségeket nyújt a tranzakciók feldolgozása, az elektronikus postai szolgáltatások stb. révén. A személyi számítógépek terjedése, valamint a mindennapi életben való mind szélesebb körű jelenlétük egyre fogékonyabbá teszi a felhasználókat a számítógépes szolgáltatások iránt. Egyelőre még nem világos az, hogy a hasonló „házi információs szolgáltatások” mennyire lesznek keresettek a felhasználók körében. Az azonban bizonyos, hogy a videotex használatának stabil növekedése várható főként a közvetett igénybevétel útján.

Egyéb elektronikus kiadói tevékenységek

Nem csupán a videolejátszók forgalmának növekedése és a videoprogramok árusító- és kölcsönző hálózatának gyarapodása, hanem az elsősorban szórakoztató jellegű programok számának bővülése jelenti az elektronikus kiadói tevékenység egyéb ágazatainak meghatározó jellemzőjét. A nem szórakoztató jellegű, „hagyományos” kiadók videokísérletei egyelőre még szórványosak főként a videoprogramok magas előállítási költségei, valamint a piaci bizonytalanság következtében. (1983-ban három orvosoknak szánt videomagazin jelent meg Nagy-Britanniában, amelyek közül kettőt reklámokból, egyet pedig előfizetésekből finanszíroznak. Az egyik ingyenes videomagazin példányszáma 7000, az előfizetése pedig 1000 körül ingadozik.)

1982-ben kb. 1 millió műsoros videoszalagot adtak el az Egyesült Királyságban. Ez a mennyiség azonban a teljes piacnak – amelyet a „kalózprogramok” uralnak – kevesebb, mint 50%-a. A nem szórakoztató jellegű programok aránya kevesebb, mint 5%-os, s még mindig alacsony a hagyományos kiadók részvétele az elektronikus kiadói tevékenységben. A video terjedésével ez a tendencia várhatóan megváltozik annak ellenére, hogy az európai kiadók zöme nem készült fel kellőképpen a videopiachoz való alkalmazkodásra. Ezzel szemben az amerikai információs ipar – a sajátos ágazatközi integráció révén – számos olyan vállalatot „termelt ki” magából, amelyek ideálisnak mondhatók a multimédia-szolgáltatások szempontjából a társadalom igényeinek kielégítésében. A video berendezések piacán tapasztalható lemaradása ellenére az USA egyre inkább fölénybe kerül a videoprogramok értékesítése terén.

Nyilvánosan hozzáférhető gazdasági adatbázisok online használata

Mi az online információszolgáltatás különleges jelentősége a gazdasági, az ipari marketing és a vezetői döntési tevékenységben? Mivel nyújt többet a hagyományos

A technikai fejlődés nyomása és a kellő piaci igény hiánya jellemzi az elektronikus folyóiratok helyzetét. Mivel a folyóiratok kiadása Nyugat-Európában és Észak-Amerikában 75 milliárd \$-os ágazat, aligha valószínű, hogy az elektronikus folyóiratok versenyképesek lennének. A papír nélküli sajtó eddigi vizsgálatai nem adnak módot messzemenő következtetések levonására. A kísérletek a rövid közlemények gyors publikációját vagy pedig az ún. newsletter típusú kiadványok összeállítását célozták. A tapasztalatok szerint azonban nem várható jelentős piaci igény egyik típusú elektronikus kiadványra sem.

Bár az elektronikus kiadói tevékenység egyes válfajainak piaci jórészt még embrionális állapotban vannak, megállapítható, hogy rövid távon azok a termékek lesznek sikeresek, amelyek:

- megfelelő infrastruktúrával rendelkeznek vagy infrastruktúrájuk gyors fejlődésben van,
- hatékonyan és könnyen fejleszthetők ki a már létező kiadói tevékenységek alapján,
- rendszertől függetlenek,
- a fogyasztóval szemben nem támasztanak magas követelményeket sem a költségek, sem a képzettség tekintetében,
- tökéletesen hasznosítják az elektronikus formátumot, s nem csupán a hagyományos forrásokon keresztül hozzáférhető szolgáltatásokat reprodukálják.

Becslések szerint 1987-re az elektronikus kiadói tevékenység piaci forgalma eléri a 10 milliárd \$-t, elsősorban a szolgáltatások három fő típusának a vállalati-gazdasági információszolgáltatásoknak, a videonak és a személyi számítógépek szoftverének köszönhetően. Ilyen méretű piac mellett nem maradhat változatlan a hagyományos információfeldolgozás ágazata sem, s könnyen elképzelhető olyan jövőkép, amelyben a jelenlegi információközvetítők – kiadók, könyvtárak, ügynökök – egyike sem szerepel majd. Az információfeldolgozó szakmának – amely eddig általában rosszul reagált a technikai változásokra – együttesen kell szembenéznie az elektronikus kiadói tevékenység kihívásával.

/GURNSEY, J.: *Electronic publishing: a market perspective* = *Aslib Proceedings*, 35. köt. 10. sz. 1983. p. 389–397./

(Hegedűs Péter)

módszernél, mennyiben helyettesíti és miben egészíti ki a hagyományos információforrásokat?

A kérdések megválaszolásához a rendelkezésre álló,

nyilvánosan online hozzáférhető gazdasági adatbázisok vizsgálata szükséges: hogyan érhetők el és mennyire hasznosítható, milyen adatokat tartalmaznak, ezek hogyan értékelhetők (ide tartozik a munkatársak betanítása használatukra, a költségtényezők kérdése stb. is).

Az online szolgáltatás bevezetésének megszervezése

Az online szolgáltatás igénybevétele előtt célszerű tájékozódni. Ennek legegyszerűbb módja egy a szolgáltatást már igénybevevő intézmény meglátogatása, ahol meg lehet beszélni az előnyöket és hátrányokat is. Sokat segíthet a szakirodalom olvasása. Feltétlenül szükséges, hogy az online szolgáltatások felhasználói megfelelő képzést kapjanak, és lépést is tarthassanak az új eredményekkel.

Angliában pl. számos rövid tanfolyamon lehet elsajátítani az online keresést. Az adatbázisok előállítói és terjesztői szívesen mutatják be szolgáltatásaikat, melyhez adnak írásos tájékoztatókat is. Sok esetben díjtalan kipróbálásukra is lehetőség nyílik könyvtárak, információközpontok részére.

Költségkímélő megoldás lehet, ha kísérletképpen ill. a szükséges berendezések megvásárlása előtt megbízást adunk néhány online keresés elvégzésére más intézménynek.

Gazdasági adatbázisok típusai és tartalma

Két fő típust különböztetünk meg: a bibliográfiai és forrásadatbázisokat (ezeket faktografikus adatbázisnak is nevezik).

A DATASTREAM egy faktografikus gazdasági adatbázis, mely részletes statisztikai információkat tartalmaz vállalatokról, iparágakról, beleértve a nyereség-veszteség, mérlegadatokat, a brit és más országok tőzsdekereskedelmét, de számos egyéb nemzetközi gazdasági adatot is. Mód van az adatoknak a felhasználó által végzett manipulálására is, pl. az ár/bevétel arány kiszámítására egy vállalatnál. Ez igen átfogó program, melynek megismeréséhez a felhasználónak sok időt kell eltöltenie, hogy a szolgáltatásból a maximumot tudja kihozni.

A TEXTLINE ezzel szemben elsősorban bibliográfiai adatbázis, a vállalati információkat a nemzetközi sajtóban közölt módon szolgáltatja. A legfőbb alkalmazása tehát a sajtófigyelés, bár a TEXTLINE most vezette be DATALINE nevű szolgáltatását, mely pénzügyi információkat ad, például vállalati mérleget, de nincs interaktív adatmanipulációs lehetőség. Mindkét adatbázis előnye a naprakész adattartalom.

Léteznek további gazdasági bibliográfiai adatbázisok is, mint az ABI/INFORM, ECONOMIC ABSTRACTS INTERNATIONAL stb. A vezető angol, NSZK, USA-beli stb. nagyvállalatokról szóló információk szintén online hozzáférhetők.

Vannak ezenkívül kifejezetten statisztikai vagy numerikus forrás-adatbázisok is, pénzügyi és más gazdasági információkkal (ezeket sokszor adatbankoknak is nevezik).

A keresési stratégia fontossága

Akkor hatékony a keresés, ha a kereső személy, az ún. közvetítő megfelelően felkészült az online keresésre. Ez alatt nemcsak a keresés lebonyolítását értjük, hanem annak a képességnek a fejlesztését, hogy a keresőkérdés megválaszolására milyen információra van szükségünk és milyen szerkezetű keresés a legcélravezetőbb.

Miután kiválasztottuk a legmegfelelőbb adatbázist, külön figyelmet kell fordítani a szolgáltató központ parancsnyelvére, valamint az információkereső nyelv használatára. A TEXTLINE pl. a benne szereplő 50 ezer vállalat mindegyikének ad egy kódot, ami gyorsítja a keresést. Más adatbázisok különféle indexeket vagy tezauruszokat használnak.

A keresési költségek adatbázisonként változnak. A Dialog és Data-Star szolgáltató rendszereken keresztül elérhető adatbázisok esetében nincs előzetes költség, csak a kapcsolódási óradíj. A TEXTLINE előfizetési díja 6500 \$/év, mely tartalmazza a berendezés és a kézikönyv költségeit is. A DATASTREAM használatáért mindkét módon lehet fizetni.

Összegzés

Az információszerzés módját mindig egy előzetes értékelésnek kell megelőznie, legyen az online vagy hagyományos információforrás. Minden információs kérést külön-külön kell mérlegelni. Az online hozzáférhető gazdasági adatbázisokat csak akkor kell igénybe venni, ha valóban ez a legmegfelelőbb eszköz egy bizonyos információ megszerzésében, mint a hagyományos tájékozódás. A jelenleg létező összes adatbázis együttesen sem képes azonban a felmerülő összes kérdés megválaszolására.

WEBB, S. P.: *Using commercial databases online = Aslib Proceedings*, 36. köt. 10. sz. 1984. p. 393-400/

(Hamar László)